

KRES.

Leposloven in znanstven list.

Leto II.

V Celovci, 1. marca 1882.

Štev. 3.

Zvezdana.

Roman. Spisal Anton Koder.

(Dalje.)

Sedmo poglavje.

Vroče poletno popoldne je bilo. Solnce je peklo raz višine in po vrtilih se je od same soparice gibalo listje po drevju, kakor da bi dremalo. Vratislav je odšel po kosilu v svojo sobo in sedel za mizo s knjigami obloženo. Danes ga ni pričakovalo nič posebnega. Gospod Kolovski je odšel za nekaj dnij v glavno mesto, kjer je imel važnih opravkov. To oddaljenost je Vratislav čutil bolj, kakor je sodil s početka, in niti pravega uzroka ni vedel poslednjemu.

Bil je osamljen. Na Zabrdje ni mogel, kajti gospice Zvezdane, ki je sama domá, ni spodobno obiskovati, drugod pa primernih prijateljev in znancev ni imel.

Hotel se je torej s čitanjem razmisliti; a kedar človeku lastna misel za mislijo po glavi dirja, trudi se zastonj prisvojiti si tujih.

Tudi Vratislav se o tem prepriča in odloži sicer zanimivo knjigo. Staro zarujavelo puško sname raz stene, pokliče psa in hajdi čez grm in strm v hladni gozd.

Pot ga pelja morda po naključji ali tudi ne, čez holm tik zabrdskega vrta. Ondi postoji in se skrivši skozi mejo na dvorišče ozira. A kako tiho in zapuščeno je vse tú. Duri so zaprte, okna zagrnena, niti stari hišni varuh, kosmatinski lord ne dremlje na pragu. Kakor da bi bilo vse izumrlo in izginolo iz tega prijaznega poslopja, dozdeva se Vratislavu.

„Kaj je neki to, niti Zvezdane ni videti,“ pravi Vratislav, ko zavije potem po stranskej stezi za belim poslopjem.

V svoje osramočenje spozna in zarudi sam pred seboj, da njegov današnji dolg čas ni tako brez uzroka, da ga tihota na Zabrdji ni osupnola le iz navade, da pograša ondi nekaj, hudo pograša, da se mu je usélila kakor čez noč in nevedoma neka podoba v prsi, ktere si niti imenovati

ne upa. Otročje se mu dozdeva in nemožato, da je šel, da je moral iti danes mimo Zabrdja, da se je ozrl na dvorišče in da pogreša ondi mlade šestnajstletne Zvezdane.

„Bodimo možjé, otročarije iz glave, to ni za nas,“ pravi naposled in urneje pot pod noge ubere.

Iz takih modroslovnih sklepov ga zdrami lajanje tik gozda. Ko se ozre, zapazi, da pretí nevarnost ali kali, kajti v velikanskih skokih mu dirja nasproti kosmatinec lord, kakor da bi hotel reči, kdo vam je ukazal, kdo dovolil hoditi po posestvu mojega gospodarja, kedar ga niti domá ni. Jaz sem njegov čuvaj in varuh, dolžnosti in naročila imam, obrnite se in pridite drugi pot, danes vas ne poznam in poznati nočem in ne smem.

A v tem trenutku se čuje ženski glas, in izza grmovja se prikaže Zvezdana, zarudi, pokima Vratislavu in pokliče lorda. A hišni čuvaj je danes posebno trmast in svojeglav. Svoje velikanske skoke sicer ustavi, a razkorači se tako pozvalno in junaško pred prišlecem, kakor češ: „Do tukaj in ne dalje. Jaz sem starejši od gospodinje in braniti moram tudi njo, ko bi bilo potreba.“

Vratislav ne vé, ali bi se jezil ali smejal pasjemu pogumu, in hoče možato nadaljevati svojo pot. A vse zastonj; lord, dasi sicer pohleven njegov znanec, poznati ga noče in mu kaže bele zobe ter se huduje, da je groza.

V takej neprijetnej situaciji mu ne ostaja drugega, kot da pokliče gospico, ki se je med tem zopet skrila za grmovje, in pravi smeječ se:

„Danes ste dobro zabranjeni, gospica Zvezdana, in če mi ne pridete pomagat, imate moje mlado življenje na vesti.“

Pri tej priči se prikaže Zvezdana in se bliža zarudelega lica Vratislavu. Prišedši do svojega varuha, posvari ga z rahlo besedo, prime za ovratnik in reče Vratislavu: „Ne zamerite, gospod doktor, jaz nisem vedela, da se bojite lorda, menila sem, da sta že stara znanca, torej —.“

„Ste me pustili v tako kritičnem položaji in nevarnosti,“ pristavi šaljivo Vratislav in pozdravi gospico. „A pomislite, kake neprijetnosti in dolžnosti bi si bili lahko napravili s tem,“ nadaljuje potem. „Glejte, ko bi bil postavim pes mene ranil, morali bi mi bili vi streči in me zdraviti, ali ko bi mi bil strgal obleko, bili bi vi v sili celó moj krojač, a prav ljubeznjiv krojač, kakeršni se ne najdejo nikjer in nikdar, posebno v tem gorskem zakotji ne.“

Čeravno niso bile poslednje besede razžaljive, temveč je bilo celó precejšnje število tako zvanih poklonov v njih, vendar še Zvezdana bolj zarudi in je v zadregi.

Vratislav o tem prepričan pristavi: „Šalo na stran. Kakovo naključje mi daje čast, gospica, da vas najdem danes tú na samoti. Reči

pa vam moram, da nimate slabega vkusa, ker ste si zbrali tak poetičen prostor za sprehod.“

„V resnici prav lepo je tu in meni posebno povšēci. Kedar sem sama, hodim pogosto sēm. Razgled na smrekov gozd na desno in ondi na ravno polje mi je najljubši.“

„Prav imate, tudi jaz sem enakih mislij. Naravo vé ceniti le oni, ki je ločen siloma od nje in komur je živeti kakor meni v mestu. Namenil sem se torej porabiti, dokler bivam tu na kmetih, priložnost veseliti se gorske lepote. Ravno danes sem se napotil na lov in vas motil nevedoma in brez krivde, gospica.“

Zvezdana se pri poslednjih doktorjevih besedah nekoliko uhrabri, rudečica jej izgine in pravi:

„Take sile ni, gospod doktor, kakor mislite, in opravičevanja ni potreba. Ker ste že ravno tukaj, pokažem vam svojo klopico med prijetnim zelenjem, ktero mi je postavil naš stari sluga.“

Izgovorivši se obrne proti grmovju, in Vratislav jej mora se vé da, hoteč ali nehoteč, slediti. Ko prideta do klopice na vzvišenem, z grmovjem kakor z zelenim zagrinjalom prepreženem mestu, zavrti se gospica kakor vrtalka in pravi:

„Kaj ni v resnici prijetno tu, gospod doktor, ali morete kritikovati moj vkus?“

„Ni mogoče, ni mogoče! Še enkrat ponavljam, kakor sem že dejal, veseli me prav iz srea, da najdete toliko zabave in poesije v tem kraji, kjer sem se rodil. Ko bi ne imel tudi druge sympathije do vas, sovražen bi vam ne mogel biti že zaradi tega ne, samo zaradi tega.“

Pri zadnjih besedah še le spozna, da se je zagovoril, da je izrekel, preveč izrekel, in v zadregi je vprīčo mlade šestnajstletne deklice.

Obrne se torej, dvigne klobuk in hoče oditi svoj pot.

A Zvezdana vzklikne: „Gospod doktor, takovi vendar ne bodete, da bi se ne prepričali sami, kako prijetno se sedi na tej klopici in si ogledali raz nje to prelepo okolico.“

Izgovorjeno je bilo, povabljen je bil in kaj je hotel? Takemu ljubeznjivemu povabilu je vse protivje zastonj. Tudi Vratislav se je prepričal o tem in vsedel se je poleg ljubeznjive deklice in srečen je bil, nepopisljivo srečen, dasi je vedel, da je nespodobno občevati na samoti s tako spoštovano gospico.

Nekaj časa nastane molk. Zvezdani udarja vedno bolj rudečica v glavo, tesno jej je in sama ne vé zakaj, in tudi Vratislav čuti nekaj enakega.

„Lepo je domovje, mili so priljubljeni kraji, vzlasti če jih človek ogleduje čez toliko let v takej prijetnej družini kot je moja,“ pravi naposled Vratislav in morda nevedoma ulovi Zvezdano za belo ročico in

jo položi v svojo dlan. „Toliko grenkejšé bode torej slovo, kedar pride določeni čas, dvakrat težje pravim bode sedaj posebno meni, kar bi nekda ne bil verjel ali verjeti hotel.“

„Kako čudno govorite danes, gospod doktor, tako, da vas ne umem,“ povzame zdajci gospica in uprè v svojega tovariša nekako zvedavo svoje oči ter še pristavi: „Saj ne zapustite našega in svojega rojstnega kraja več, čemu takovo govorjenje potem? Na Radovji ostanete pri sestrici Vidi, preljuba deklica je, in k nam pridete, kedar vas je volja, oče so vas prav veseli in —.“

Pri zadnji besedi se Zvezdana zopet ozrè v svojega tovariša, kakor da bi hotela reči: „In tudi meni ste povšeči, in kaj hočete več? Ali niste zadovoljni s tem, vi nezadovoljnež nezadovoljni?“

Potem pa kakor da bi se bila še nekaj prijetnejšega domislila, vzklikne: „Le počakajte, že jutri moram govoriti z vašo sestrico in se seznaniti z njo ter jej reči, da naj vas ne pusti proč, naj vam zabrani slovo.“

Poslednje besede je govorila mlada deklica v nežnej odkritosrčnosti in naivnosti, in one niso ostale brez upliva. Vratislav se jih je skoro prestrašil, kajti spoznal je, kam pelje ta ljubeznjivost, da ga oklene nevedoma z jeklenimi močmi, katerih bi se moral pred seboj in drugimi sramovati, kajti dozdevale bi se mu nemožate, njegovemu sedanjemu položaju neprimerne.

„Ne vém, kako bode, ne vém, niti misliti ne smem, draga gospica,“ odgovori potem. „Jaz sem se vrnil v domovje, le da si opočijem in si oddahnem od dolgoletnih študij, in zdaj vidim, da se kopičijo gromade pred menoj, gromade, ktere si nakladam nevedoma sam, ktere mi stavi priprjetno in nenadno naključje.“

„Če sem jaz morda, — o ne tega ne, če so moj oče krivi, da se mudite dalje na kmetih, kakor vas je volja, povém jim, da to ni prav, da naj vas ne motijo dalje, naj vas pusté svobodne vašemu častnemu poklicu.“ Tako odgovarja Zvezdana s polglasnim — nekako tresočim glasom, in da bi zakrila svojo zadrego, neusmiljeno trga v razmišljenosti peresca dišečemu šopku, ki jej počiva poleg knjige v naročji.

Vratislav je umel, kaj pomenijo poslednje besede. Še gorkeje je stisnil desnico svoje mladej tovaršici, a ona je zarudela in jo boječe odtegnola.

Pri tej priči se čujejo stopinje sèm iz gošče. Vratislav se ozre in vidi tujega pol mestno oblečenega starca z dolgo sivo brado, bledim licem in s puško na rami stopati iz gošče. Pri tem pogledu se zgane. Takovih ljudij ni bil vajen na Radovji, gosposkih lovcév ne pozna gorsko zakotje. Tudi starec se ustavi, ko zapazi mladi par, in kakor da bi se zavedel, da je na napačnej poti, zavije jo urno v stran in se izgubi med grmovjem.

„Kdo je oni lovec, gospica?“ vpraša Vratislav, ko odide starec.

„Jaz ga ne poznam. Le toliko vém, da je bajè nekov pisar ali oskrbnik na gradu Pasjaku uro hodá od tod. Povém vam pa, da mi on ni povšeči, in da se mi je vedno kaj neprijetnega pripetilo, kedar sem koli njega videla.“

„Ali je očetov znanec?“

„Tega ne, pri nas ga še ni bilo. Tudi očetu neki ne godi, in opazila sem, da se jih ogiblje, kakor tudi mene, če mu je le mogoče.“

„To so predsodki, gospica, nič drugega kot predsodki, meni verjamite!“

„Mogoče, ali o čemer sem prepričana, moram trditi, da je istina, gola istina.“

Iz take neprijetne govorice hoče zdaj doktor zaplesti govor na druge stvari, a ne posreči se mu prav. Nekakova tesnoba se uleže obema na prsi, če se tudi dozdeva enemu smešna, drugemu pa opravičena.

Med tem se nagne popoldan. Vratislav spozna, da je popolno pozabil na lov in da ga še lahko večer prehití sredi gozda.

„Veliko srečo vam voščim, gospod doktor, na lovu in prijetno zabavo!“

„In jaz vam, gospica, da pozabite svojo prejšnjo sodbo in ne mislite, da vas zadene nesreča, ker ste videli tujega starca, ki neki ni slab človek.“

„Tega ne mislim, in če prav, takove reči se že pozabijo.“

„V znamenje pa, da verujete mojim besedam, gospica, dajte mi tá-le šopek. Na klobuku ga bodem nosil, posušim ga in spravim kot dragocen zaklad v spomin prelepega današnjega popoldne.“

„Kaj vam hoče šopek? Pol usahnen je in v razmišljenosti sem potrgala celó najlepšim cveticam peresca in jih razsula po trati.“

„To nič ne dé. Meni je drag, če bi bil tudi iz trnja.“

„Dam vam ga, tu ga imate. A spominjajte se, — bojim se, da verujete nekđaj mojim besedam, — povila sem prvi šopek za vas v trenutku, ko me je gledal oni odurni tujec.“

Vratislav se smeji in stisne gospici roko za slovo in odide. Izmed grmovja pa se ozrè še en pot skrivši po njej in reče polglasno:

„Čudno, prav čudno je to. Tako mlada je in tako resno že sodi. Temu je krivo, ker je preveč sama sebi prepuščena. Vendar blago dekletce je to, zmožno je, da zmeša moškemu glavo. Ljubezni, prave moške ljubezni je vredno, in srečen bode, kdor jo bode nekđaj smel imenovati svojo.“

Osmo poglavje.

Kmetje iz Radovja so novo cesto delali na zahodnej strani, kjer svet bolj visi, da bi lažje in urnejše s težkimi vozovi vozili v dolino in bližnji trg. Nova pot je bila umerjena in zaznamovana mimo starodavnega zatemnelega gradú na Pasjaku, ki stoji v zakotji med gorami uro daleč od Radovja.

Grajščak iz Pasjaka, akoravno tujec, ki se je še le pred nekimi leti iz Nemškega tu naselil, zanimal se je jako za takovo cestno zboljšanje in se je zavezal, da prevzame sam polovico stroškov in dela pri novej cesti.

Cestno izdelovanje se je že bližalo koncu. Naravno je tedaj, da so se vaški in grajski delavci, ki so pričeli delo vsak od svoje strani, približali naposled drug drugemu in občevali sem ter tja ob počitnih urah.

Neko popoldne je bilo slabo vreme. Deževati je jelo in delavci so morali ustaviti delo in pribežali so v leseno kolibo ob cesti, kjer se je točilo žganje in kislo vino.

Tudi gospod Kolovski in Vratislav, ki sta nadzorovala svoje delavce in prevzela inženirska risanja, bila sta isto popoldne v gozdu.

Ker se vreme ni hotelo zboljšati in je bilo do doma pol ure hodá, prisedeta tudi pod streho k delavcem.

Ker je bila koliba precej prostorna, grajskih in vaških delavcev obilo in tudi dosta gostega tobačnega dima, je naravno, da ju s početka nihče ne opazi, ko sedeta k malej mizi pri durih. Občna govorica kričečih delavcev jima dovoli lastno besedovanje.

„Ali ste osebni znanec grajščaka na Pasjaku?“ vpraša Vratislav svojega tovariša.

„Morda se mi čudite, če vam pravim, da ne. S početka, ko sem se naselil tu, niti vedel nisem, da biva omikana družina v obližji, in tako sem zamudil mu predstaviti se in tudi on mene ni obiskal.“

„Tudi meni ni znan, da sem se rodil v tem zakotji. V mojih študentovskih letih, ko sem še vedno zahajal ob počitnicah domú, ni vedel nihče o pasjaškem gospodu. Pač pa se še dobro spominjam stare grajščakinje, ki se je vozila sem ter tja skozi vas, in ljudje so trdili, da je dobra gospa. Pozabil sem prašati, ali še živi. Gotovo je prišlo posestvo v tuje roke. A počakajte, to pozveva kmalu. Grajska družina vé, kakove spremembe so se ondi vršile.“

Izgovorivši migne Vratislav postaranemu grajskemu hlapcu, ki je ravno v kolibo stopil, pomoli mu kupo vina in pravi, naj prisede k njima.

Starec sname urno širokokrajno pokrivalo in meni:

„Tega pa ne tega, to je preveč to, da bi jaz pri milostljivih gospodih sedel, jaz, ki sem kmetski in neveden.“

„Pusti to, prijatelj, in prihrani si nepotrebnih izgovorov. Rajši nama

povej, kdo je sedanji grajščak na Pasjaku in kje je prejšnja stara gospa?"

„Kdo da je naš gospod, menite in ugiblujete, in jaz naj bi vam razdril takovo uganjko in o milostljivej gospej naj bi kaj povedal, gospoda žlahtna! To pa to, vse povém, vse kar mi je znanega, samo nekaj potrpljenja. Žeja me, žeja, kupo vina moram izprazniti prej, in pipa mi je ugasnola in tobačni mehur sem domá pozabil.“

Tako ongavi stari hlapec iskaje tobačnega mehurja po žepih, kjer ga ni, kajti on dobro vé, da je prazen in brez zaklada.

Ko si potem dišečo smodko, katero mu je gospod Kolovski podal, zapáli, podprè neumno obrito glavo v žulavo pest in povzame: „Da, novega gospoda imamo novega, in stare gospe skoro več na spregled ni. Pa čudno se mi dozdeva, da vidva, ki sta učena in študirana, ne vesta, da je bil grad Pasjak v najem dan, bajè za precej tisočakov, pa da gospodari tuj gospod, sam ne vém od kod, od tam nekje, kjer solnce v morje leže, vidva že umeta, kje je to. Stara milostljiva gospa pa si je izbrala zgornji grajski oddelek z izgledom v prepad. A samo po letu samuje ondi, na zimo pa se v mesto pelja in do žetve ondi ostaja. Tako je tako zdaj pri nas. Ne dejal bi, da je slabo. A trdil bi tudi, da je bilo boljše. Lažje se je kdaj ujela kakova kupa vina in kakov denar pri milostljivej gospej in se je. Ta tujec tuji, ki niti po naše jezika majati ne ume in po cele tedne iz doma ostaja, pa ne dá videti okroglega, o pijači pa še govorce ni.“

„Ali je tudi družino s seboj pripeljal vaš gospod, ko se je naselil tu?“ vpraša potem Vratislav.

„Da bi bil oženjen ali kali, in da bi kopico otrok in ženo imel, menite in pravite? Jaz bi tudi rekel, da bi lahko redil takovo stvar, on, ki je grajščak in imeniten. Pa vam povém, da je prišel sam, tako sam, kakor jaz v tóle kolibo, niti žive duše ni bilo pri njem. Samo nekaj tednov pozneje je prihlačal in prikolovratil isti suhec, čmerikavi suhec, ki vedno za družinskim hrbtom tiči in k delu priganja, grajski pisar je ali pa hudičev, ker verjamite mi, nič prida ga ni, jaz ga poznam, dobro poznam in tudi vi ga bodete, če hočete.“

Tako je pripovedoval stari hlapec in pogosto v vino pogledaval, a med tem se društvo pri sosednjih mizah še bolj oživi in žgana kapljica jame kmalu razširjati svojo starodavno toliko potov zaželeno moč.

V takej veselej situaciji se kar nenadoma kolibine duri odpró, in starec s sivo brado in čmerikavim licem vstopi. Ko se ozró pivci proti vhodu, potihne nekako govorca, marsiktero pokrivalo zleti z glave in pol prejšnjega veselja mine.

Prišlec, grajski pisar, prisede na ogel pol praznega omizja in ukaže pijače. Omikanih sosedov pri durih pa niti ne pozdravi in jih videti noče,

kar s tem naznani, da pokrivalo globje na čelo pomakne in nepremakljivo v polno kupo zre.

Ko Vratislav prej tako gostobesednega grajskega hlapca vpraša, ali ni to gospod pisar ali isti čmerikavi grajščak, migne poslednji, naj molči, ker ne sme in si ne upa dalje govoriti. Kmalu potem pa zapusti v strahu gosposko družčino in skrivši prisede k svojim tovarišem.

„Čudno je to, da ima ta grajski oskrbnik, ali kdo da je, takov upliv,“ opazi Vratislav, hotéč z gospodom Kolovskim razsoditi nerazumne grajske razmere.

A tudi ta se mu ogne nekako nerazumljivo in pravi: „Na svetu je vse mogoče. Kogar preganja osoda ali neprijeten spomin, isti jej ne uide, ko bi gore preskočil in morje preplaval. Že mora bajè tako biti, da nekteri gospodarijo, drugi služijo, se klanjajo in so primorani zatajiti glavo in srce, da ustrežejo nekemu, ktereга je naključje, samo naključje, nič drugega, za eno ped višje postavilo.“

Tako je govoril stari gospod, spraznil kupo, vstal in dejal, da mu je tesno v kolibinem dimu in da se je jelo mračiti.

Trenotek pozneje zapustita gospod Kolovski in Vratislav samotno krèmo in odideta proti domu.

Vratislav poskuša več potov razvneti nov govor, a danes nima posebne sreče. Gospoda Kolovskega še ni videl nikdar tako resnega kakor danes. Zapored mu ostane kak odgovor na dolgu ali pa se izgubi v nejasne razsodbe.

Vratislav to sicer opazi, a prašati si ne upa in noče, kaj je krivo takej spremembi.

Ko dospeta do razpotja, ustavi se gospod Kolovski, poda tovarišu desnico in pravi:

„Danes sem vam bil slab tovariš, prijatelj. Ne zamerite, jaz sem se postaral. Mnogo sem skusil, torej sodim tudi o marsičem ostro in resno. Potrpljenje morate tedaj imeti z menoj, ali mi pa odpovedati svoje prijateljstvo. Izmed mnogih slabih lastnostij imam posebno to, da mi pridejo sem ter tja tudi brez uzroka otožne ure, da se me polasti melankolija. Skušam se poboljšati, a doslej se mi še ni posrečilo.“

„V resnici čuden, nerazumljiv človek je gospod Kolovski,“ pravi Vratislav, ko se potem sam proti domu vrača. „Vendar, če se ne motim, grajski pisar mu ne godi. Osupnol je bil, ko je stopil starec v kolibo, in barva na lici se mu je bila spremenila. Nekaj skrivnostnega ju dvoji. Kdo vé, ali sta si le po videzu tujca. Kritičen položaj je to, a brez sledu nisem, in morda se mi posreči razvezati uganjko starega znanca, saj prijateljska beseda, pravijo, premore mnogo, in gospod Kolovski mi je brez dvoma prijatelj in poštenjak v pravem pomenu.“

Deveto poglavje.

Gospa iz Pasjaka je bila stara žena. V poletnih mesecih, kedar se je preselila na svoj grad na deželo, živela je zá-se. Znancev in prijateljev po oddaljenih trgih in gradéh ni obiskavala niti z grajsko družino mnogo občevala. Vse to je bilo krivo, da ni bila stara gospa oseba, o kateri bi se bilo v okrožji mnogo govorilo. Marsikteri starejši človek se je jedva zavedal nekdanje grajščakinje, mlajše ljudstvo pa je niti poznalo ni. Vendar kedar se je nenadoma imenovalo njeno ime, dejal je ta in oni zvedenec o grajskih zadevah: „Gospa pa gospa, ta že, kaj pa bomo mi, ki smo berači in nimamo nič. Ona pa je sama brez otrok, premoženja ima pa toliko, kolikor je pol Radovja vredno.“

V poslednjem času se je bilo zadnje razmerje nekoliko spremenilo.

Da imajo zvedenega zdravnika na Radovji, zvedela je kmalu vsa okolica. Tudi gospa iz Pasjaka je poklicala enkrat Vratislava, ne vemo ali v sili ali le bolj iz radovednosti o mladem doktorji. Ker jej je pa bil poslednji neki povšeči in dober svetnik, povabila ga je več potov v grad in tudi sama se je pripeljala potem večkrat v njegovo domovanje. Tako se je seznanila ne le z Vratislavom, temveč tudi z mlado Vido in pri nekej priložnosti celó z gospodom Kolovskim in Zvezdano.

Odslej je bilo na Radovji živahnejše kakor po navadi. Skoro vsako popoldne se je vozila tja gospa iz Pasjaka in se pri Draganu popolno udomačila.

Po cele popoldneve je presedela v vrtnej senci poleg svojih mladih prijateljic, Vide in Zvezdane, učila ji raznih ženskih del ali njima pripovedovala dogodeb iz svojega življenja. Lepo je bilo gledati, kedar je prisedel sem ter tja tudi Vratislav v žensko družino in poslušal starkino pripovedovanje. Videti je bilo, kakor da bi bili združeni tu otroci éne matere, srečne matere v veselem krogu. In v resnici, več potov je naslonila gospa v tej družini sivo glavo v dlani in skrivši se jej je utrnola svetla solza v očesu. Marsikteri pa se je mimogredé ustavil za vrtno ograjo, zrl družino, a umeti ni mogel, kako se ujema stara gospa z veselo mladino. Včasih pa je tudi stara gospa povabila mlade znance v svoj grad.

Nekaj tednov pozneje je bila na Pasjaku slovesnost, da nihče ni pomnil take. Dodelana je bila težavna zagorska cesta in grajščak iz Pasjaka je napravil zaradi tega gostijo in povabil vse boljše družine na daleč okrog. A tudi kmetje in delavci se niso pozabili. Odmerjeni so jim bili v spodnjem delu gradú posebni prostori.

Tudi gospod Kolovski se je pri tej priliki zastonj zahvaljeval za preveliko čast. Ker ni bilo drugače in si svojega prijaznega soseda ni

upal žaliti, prišel je in pripeljal seboj gospico Zvezdano, mladega doktorja in Vido.

Razvèn stare gospe na Pasjaku in sina od nekega višjega sodnijskega uradnika iz glavnega mesta, ki je bil grajščaku v rodu, zbralo se je še mnogo odličnejših oseb, ki pa nas posebno ne zanimajo.

Le nekoga so pogrešale nektere osebe, in to jim je bilo ravno prav. Grajskega pisarja namreč ni bilo v družini. Tega se je urno prepričala gospica Zvezdana, pošepnola to svojej prijateljici Vidi, poslednja Vratislavu in tako je hitela prijetna novica od ust do ust.

Vratislav je bil danes posebno vesel. Našel ni samo prijetne družine na Pasjaku, temveč celó svojega nekdanjega prijatelja iz glavnega mesta izza časov študentovskih let v srednjih šolah. Poslednji je bil sorodnik grajščaka na Pasjaku in bivši Vratislavov sošolec na lyceji. Ker je stopil potem zaradi malih talentov in pokroviteljstva svojega reditelja v manjšo državno službo, bilo je naravno, da se z Vratislavom nista videla že leta in leta.

Lepo je, če najde človek v resnej moškej dobi znanca veselih, mladostnih dnij. Z veseljem mu stisne roko in nekdanje ure oživé zopet v zmračenem spominu.

Tako je bilo pri Vratislavu. Naravno je tedaj, da se razvname na spodnjem konci omizja nekako živahnejše življenje med mlajšimi gosti. Ko bi bil kdo od daleč opazoval veselo družbo, rekel bi bil, da je gospod Skovir, tako se je imenoval mladi uradnik iz glavnega mesta, dober vasovalec, sladkojezičen, polen poklonov in sploh lep mož brez graje na telesu in obrazu.

Tudi bi bil opazil, da rajši z njim starejša deklica Vida občuje kot njena družica Zvezdana. Pravi fysiognom in izkušenec bi bil pa morda k temu tudi uzroke uganil. Dejal bi bil, da dvori sicer Skovir obema deklicama z enako izborna eleganco in prikupljivimi frazami, pa da pogleduje vendar globje v oči mladej Zvezdani. In še o nekem bi se bil lahko prepričal, in to je najpoglavitnejše in najzanimivejše za našo povest. Presodil bi bil namreč, da je mladi doktor, akoravno videzno vesel, pogostoma v nekakej zadregi, in da mu ne godi posebno prijateljeva ljubeznjivost in umetno dvorjenje do njegove prijateljice Zvezdane.

V takem položji pozabi skoro mlajša družina starejših gostov. A to nič ne dé. Omizje je preobširno za eno govorico. Takovo priložnost porabi grajščak in pripoveduje svojim starejšim gostom o važnejših gospodarskih zadevah, in primerja poljedelstvo in živinorejo gorskega zakotja z enakimi kraji severnih dežel.

Stara gospa iz Pasjaka, ki hoče tudi nekaj iz svojih dolgoletnih izkušenj umeti, ne ujema se v marsičem z njegovimi načeli in brani domače šege in navade.

Gospod Kolovski pa in nekaj boljših gospodarjev iz bližnjih srenj pa mu prikimuje v večini.

In gospod Kolovski prehití celó sem ter tja s svojo sodbo grajščakovo razpravo tako, da se poslednji včasih začudi in pravi:

„Gospod sosed, ko bi ne bil prepričan, da niste gospodarili nikdar v mojej domovini, rekel bi, da ste ali zvedeli po študijah naše razmere, ali sami živeli mnogo časa v tujini.“

Gospod Kolovski se smeji takemu poklonu in trdi, da bi poslednje ne bilo ravno potrebno in da pozna le sploh iz mlajših let razmerje svoje širje domovine.

Tudi tu bi bil dober opazovalec rekel, da je besedovanje gospoda Kolovskega le nekakov izogibljej iz prejšnjega predmeta in da mu ni ljubo, da je izrekel prejšnjo svojo sodbo. In nenaravno bi se mu dozdevalo takovo izogibanje, zanimivo pa vendar zaradi tega, ker bi pravega uzroka poslednjemu najti ne mogel.

Tako se je vršila grajska gostija večinoma ne brez veselja in zanimivosti, in sicer zaradi tega, ker se je storilo tu marsiktero znanje.

(Dalje pride.)

Venec na gomilo

drja Jan. Bleiweisa viteza Trsteniškega.

Jedva zagrnol je grob nad slavnim se sinom slovenskim,
 Po domovini še glas tužnih odméva zvonóv.
 Žalne še slekla ní obleke Slovenija mati,
 Solz iz lepih očij ní še usahol jej vir . . .
 Čuj! zamólkla zvonóv iz dalje prihaja spet pesen —
 Kdó-li k počitku denès vložil je trudno teló?
 Širje in širje zvonóv razlega se glas po deželi,
 Dóšel k sosédom je že preko domačih gorá. —
 Pesen zvonovi pojó, a v grob zre národ slovenski,
 Kámor polagajo zdaj prvega njemu možá!
 Káj govorím možá? — očeta že zval Te je národ,
 Kojega nosil sebój v srci si vedno, povsod!
 Nisi ga v srci samó, Ti ljubil si národ v dejánji,
 Njemu posvetil močí žitja si svojega vse:
 Vitez neplašen in smél Ti stal si na čelu jej vedno
 Svetej nam vojski za dóm, národa pravde staré.
 Stréle sovráznik zamán v naš tábor je metal pogubne —
 Tvoje jih vzrlo okó, Tvoj nam odbil jih je ščit.
 Bésní pretíl je vihár vtopíti nam ládijo našo —
 Ládjo očíne našé, ládijo dédnih svetínj —
 Ti ob kormilu si stál kormilnik izkúšen, previden,
 Vódil jo s krepko rokô proti svobôde zemljí.

